

גאון נא"מ אל"פ א. א. א. א.
עם סמינר אנשי חת - קצ"א
תל-א. א. א. א., 19.11.63

דוד אבידן: רבוהי, הושמעו כאן שתי הרצאות פסימיות, מפי היו"ר ומפי משתתף אחד הרצאה אחת, יהדות זו חסרת הקוה לגוון, כי תבניתה נקבעה בידי ראשונים. אני רוצה להיות אופטימי יותר, אני לא חושב שיהדות זה ענין אבוד. ואני מדבר כאדם, לפחות מבחינה אישית אני רואה את עצמי בכל זאת כדתי, אם כי לא בטובן הדתיות המונהגת, כפי שהיא נראית לנציגים הרשמיים של הדת.

אני סבור שהזז, פחות היתה לו חולשת הדעה בעת שויתר בקלות. נאמן עלינו הזז כאדם שקרוב ליהדות, בודאי יותר מהרבה אנשים המהעטפים באיצטלא של אסמכה.

הויכוח בענין זה איננו בשום פנים מלחמת תרבות, כי איננו מתנהל בין אנשי התרבות. הויכוח שבו משתמשים במלה יהדות לא כממושג המובן לטישהו, אלא כתו - הוא ויכוח חברתי טוהר, ולא במקרה אין אנשי רוח לוקחים בו חלק. זה ויכוח על הכרעות חברתיות, שבו מושג תו רוחני שחוח מטש, רק בדגל ואמתלה.

אם רוצים להכנס לויכוח זה של יהדות, לנסוח להבין אותו, צריך לנסות לראותה את היהדות לא כצורת חיים ולא כמסגרת קבועה של הרגלים ומנהגים שנתקדשו על-ידי אסמכותות כתקדימים, אלא כתכונה של אינטלקט, כתכונה שמתפתחת, כמידה מסויימת אפילו ככוח מניע של עליה אינטלקטואלית מסויימת הרואה את עצמה כנציגתו של עם שלם, באותה מידה שעם שלם יכול לראות את עצמו בחוקף הבטחוח שניחנו לו לראות את עצמו כולו כאינטלקט.

היהדות זו צורת מחשבה ולא צורת חיים. היא היתה צורת חיים במסיבות חברתיות שונות, ובתור צורת חיים היא גם הרבה יותר טרבילית מאשר צורת מחשבה, אשר לצד הזה שלה יש עתיד רב לא רק בתחומי היהדות בלבד.

מאחר שכל ויכוח על עניני יהדות זה מצבר של ציטטות ותקדימים, ומאחר שהאנשים אשר מייצגים את היהדות הדתית יודעים על יהדות אולי פחות מאחרים,

מאחר שדוקא אותם היהודים החכימים המעטים היושבים א כאן ובמקומות אחרים, ככל שנוטים להכנס לפרדס הציטטות כפופים לפרוצדורה כל כך מסוידת, אינו נותן להם לראות את החיים באור רענן, שנחוננים במסגרת של אורח חיים, שאינם רואים את הדבר מהחוץ, כן גם ראייה דברים מהחוץ מחייבת צורת חיים אחרת, אפילו משל אותם תלמידי חכמים שיש להם בודאי הידע, הסגנון והאמונה הדרושים כדי לקבוע מה נכון ומה לא נכון ממצבר התקדימים והציטטות.

מאחר שיהדות היא דת מלולית, הויכוח על יהדות זה ויכוח על צירופי מלים, הוא שופע סתירות עד כדי כך שבעצם איש איננו מנסה לבדוק מה נכון ומה לא נכון.

אם הייתי רוצה לספר סיפור המוכיח עד כמה היהדות רואה את הדברים באופן רב צדדי - הייתי בודאי לוקח את בעיות גן-עדן וגיהנום, שהיהדות מייחסת לו ענין, שצריך להגביל אותו כענין הראוי למחשבה ועדיין פתוח למחשבה וחופשי מכל הכרעה חופשית.

ישנו אדם בשם רבי יהושע בן-לוי, טיפוס של תלמיד חכם, הוא היה סבור שמגיעים בקלות רבה מדי לכל מיני פריבילגיות, הוא היה מתרועע עם אנשים שהם סבלו ממחלת רבעתן, זו מין מחלת זיוה, אשר היה סבור כיון שהוא עוסק בחורה - יירש גן-עדן. מלאך המוות לקח אותו, הוא היה בטוח שהוא מוביל אותו לגן-עדן. פל הוא הציב בפניו שני הנאים: הראה לי מקומי בגן עדן וחן לי מאכלת שאהיה בטוח שלא יגזלו אותו. אמר לו בגן-עדן שזה המקום שלו. בן-לוי שהיה זריז דברים, מיד קפת מעבר הגדר והיה שם. יצאה בת-קול ואמרה: לפחות את המאכלת חשאר כי זה נחוץ לשאר בני ישראל. והוא מתאר שם בהומור שאליהו צועד לפננו ומראה לו את מקומו, והנה בן-לוי הגיע. הוא מתקרב למקום והנה ראה את רבי שמעון בר-יוחאי יושב על 13 כסאות. שאול אותו בר-יוחאי: מי אתה? אמר: אני בן-לוי. שאל אותו: האם היתה קשה בתקופתך? והוא מלא עליצות ענה: בודאי. אין כן, אמר בר-יוחאי, אינך בן-לוי. אני רואה בסיפור זה, שניתן למצוא בו סתירות, בטוי לרוח של היהדות, לצורת המחשבה יותר מאשר לאלפי מצוות.

או תאור על אשים, איזה פוגים של אש יש בגיהנום. זה תיאור אקסוטי, מגישים לך שני תפריטים, נאמר שתלמידי חכמים נתונים לייצר הרע יותר מאשר אלה שאינם תלמידי חכמים. אם אתה תלמיד חכם ורגיש לאסטטיקה - קשה לבחור בין שני התפריטים. יש אש שאוכלת ושוחה, ויש אש שאוכלת ויש אש ששוחה ויש אש שאוכלת אש. אם אתה מצליח לעבור כל התהליכים האלה, אתה מגיע לגאולה שבה האש מכלה את עצמה.

כל הצרה של נציגיה הרשמיים של היהדות, שהם לוקחים ברצינות מופרזת מה שהיהדות לא לוקחת, מה שהקנתה לעולם בהומור דיבולי.

היהדות זו דרגה יותר גבוהה של חשיבה, היא נסעה באנשים תמימים יותר כל מיני מושגים, שאפילו עשירית מהם היחה דייה לשעבד אותם לתקדימים. היה הקדוש ברוך הוא בונה עולמות ומחריבם, אין להם קיום, בשעה שכל חבנית חיים של דת במובן השמרני, מבקש להקפיא את התהליך, לשחק את נחייב המחלשה האינטלקטואלי, שיוכל להפרות כל צורת מחשבה שהיא.

מדוע כל כך שונאים את היהודים? כי צורת המחשבה היהודית ניחנת להדמות לגבר בעל הצלחה רבה אצל נשים, שלא עושה מאמץ כדי לגרום לנערות שתתאהבנה בו. הוא מבחינה מסויימת כישף אותה כל חייה, דרך מחשבתה - משועבדים לו, אבל הוא הלך הלאה. יהיה מגוחך שהוא בשלב מסויים התייצס ברצינות, נראה שהוא נטע בך יותר מאשר החכוון. מבחינה זו היהדות היא בעצם בקורת העולם בעיקרה, בעצם השקפת עולם אינטלקטואלית קרטנית, היא בקורת הבריאות, בקורה שהבריאה עצמה משתפת בה. מיש שמגיע לזה יכול להיות שווה בשווה עם הבורא, אפילו להשיג תוצאות כמו אברהם אבינו בהשמדה סדום, אפילו לעשות זאת אנושי יותר ויותר. בהתחלה אברהם בכלל מבקש שליחה שהוא פונה לאלוהות, ובמשך הזמן הוא מוריד אותו לדרגתו, ומתחיל ויכוח, אשר בסופו אפילו אברהם מגלה עליונות.

היהדות היא תורת מוות ולא תורת חיים. כל הפילוסופיה היהודית תוכה הוא מוות, כל הפילוסופיה ביסודה היא כפירה, ונטיה בלתי פוסקת לאמר כל דבר קיים ועומד לא יכולה להיות נחונה אלא לאנשים שיכולים לשאת את המוות בחוכף.

עד כה היהדות שטתה בנצרות, עכשיו היא מנסה לשטות בעצמה. היהדות עצמה מעולם לא ייחסה לצד המוסרי של בתי-הפלה, מחוץ לבית המקדש, ומאז הוא חרב - לא היתה נטיה לבנות אותו. יש ביהדות מן יחסי קשר מצומצמים, שאפשר לקיים אותו בכל מקום ובכלים מינימליים, כמה קוביות על הזרוע ועל המצח וחתיכה בד. יחידים יכולים להתקשר בדרכם הם.

אני רוצה לשתף אתכם לעובדה, שאולי ידועה לרבים, יש עכשיו בארץ הנועה של צעירים אקדמאיים אחדים, מרצים באוניברסיטה, של צעירים דתיים שמקיימים מצוות דתיות, מפלרטטים בעיקר עם ספרות מודרנית, אחדים מבקרים ספרותיים. מה הם אומרים על המצוות המעשיות? - הם אומרים ש כמובן שאין חשיבות רוחנית שהיתה לזאת בעבר, זו מערכת מעשים, כמו התעמלות, השוקד על רוחו ומגן עלינו להתגוננות בפני כאוס, אינס מוציאים מכלל אפשרות שניתן להרכיב מערכת מעשים אחרת, ואפילו לא קושרים זאת באפשרות של דתיות אחרת. ניתן לבדוק באופן מסודי הכל. למשל, ענין הכיפה, כל מי שרוצה לחבוש כיפה - בבקשה.

חז"ל אמרו בקשר לנבואה, איך אדם יכול לדעת אם הנבואה ניתנה לו באופן אישי או קלט אותה? יש דברים שכבוד אליהם מלא בכל מקום. מתי אדם יודע שהוא נביא שאלהים מדבר אליו? מהו שערות ראשו. אני חושב, אם אדם מאמין שאלוהים עשוי לדבר אליו מתוך שערות ראשו - לעולם לא יחבוש כיפה, לא ירצה לשים חציצה בין שערותיו לבין האפשרות הגואלת, אם הוא מאמין ברעיון ולא בצורך החיים שלה משועבד.

אחת מצורותיה של היהדות הרשמית, זה איבוד הרגישות האסטטית לגבי עצמה. אם אדם מאבד רגישות אפסטטית - מאבד את הרגישות ליהדות, כי היהדות זו דת מלולית. בריאח העולם היתה במלים, במשפט קולץ אחד - ויהי אור. זה חהליך אידאלי של יצירה, ללא מאמץ. בניגוד לדתות אחרות, היהדות היא דת מילולית. בניגוד לקורן ולבודיסט שבהם הערך האסטטי של מלים איננו קובע, אלא מה שרוצים לאמר. שום פסוק ושום חלק של מקורותינו איננו יוצא מתחת ידי היוצרים בלי הקפדה, אין חשיבות לתוכן. הפסוק הזה: התשובה קרובה לך ורחוקה ממך, יש לו צלצול של כפירה, אבל זה כל כך יפה שאינך יודע אם למות מיד או לחזור בחשובה.

בקני-מידה כאלה אי-אפשר לדון על אנשים כמו נטורי-קרתא, כמו
שאי-אפשר לנגן את באך בפני פראים.

האירועים האחרונים בשבת ניתן להתקיף בראיה סורליסטיו משהו יפה
מאד מבחינה ספרותית, שאינם חלק מהמדינה, כך הם טוענים, ישנה חציצה בינם
ובין שאר חלקי המדינה, פתאום הם לא רוצים את החציצה הזאת, הם רוצים
להיצמד באופן אורגני.

לדעתי לא נטורי-קרתא הם הבעיה. לנטורי-קרתא צריך להתייחס כאל
שמורה הברחיה מענינת, כמעט מוזיאונית. אפשר למצוא אמצעים ממלכתיים
להימנע מהתנגשות אתם, חבל להרוס את זאת, הם אנשים פרימיטיביים, יש בהם
משהו המזכיר את המערות, יש בזה חן מסויים. נורא לא לחת ליהודים האלה
לחיות את חייהם, אם זה נוח להם והם מעדיפים חיי צפיפות על חיי רווחה -
האשם במנהיגים הדתיים, שמצד אחד הם מעמידים פנים שזה לא לרוחם ומצד שני -
בקצת חיוך. אם המנהיגים הדתיים לא יזכו באשראי ציבורי - ניתן לפתור
רבות מהבעיות. למנהיגים הדתיים, מבחינה יהודית, דתית או רוחנית צריך
להתייחס בפקפוק. המסורת היהודית פיתחה אלרגיה מוצדקת לפרנסי ציבור.
רוב המנהיגים הדתיים הם אנשים בעלי השכלה ממוצעת מאד, אחדים מהם הם בורים.
לדעתי הם ביצועיסטים, אם להשתמש בהגדרה המקובלת בג'ורנליסטיקה,
ביצועיסטים לא פחות משה דיין ושמועון פרט, הם מנסים לרכב על הסוס הזה.
אוחו הפסול שיש בביצועיסם הזה - יש בביצועיסם השני. אמנם ייתכן,
שהביצועיסם שלהם פחות משוכלל מבחינה ביצועית, אבל הם ביצועיסטים. כדי
להשמיט את הקרקע מחחת הביצועיסם אין להתייחס ברציניות ליומרתם הרוחנית,
כשם שאין להתייחס ברצינות ליומרתו הרוחנית של ראש הממשלה לשעבר. לשמחתנו
ראש הממשלה הנוכחי לא הולך בדרכיו (ח. גמזו: מה זה נוגע לענין?) זה נוגע.

לגבי מדיניות וחיי רוח חז'ל מבדילים מה זה טוב מאד. אומרים:
טוב - זו מלכות שמכים, טוב מאד - זו מלכות רומא ומוסיפים - זה מלאך המוות,
אבל שמעון בן-לקיש אמר, שזה מלאך המוות. אולי דברים בלהי מעשיים יולידו
מעשים. כמי שרואה את הטוב מאד גם מלכות שמים וגם מלכות רומי - אז זה
מלאך המוות. אם מלכות שמים זה חיי רוח בארץ, וזה טוב מאד, וטוב מאד זה
גם מוביל המים הארצי, משרד הבטחון וכל הכרוך בזה - זה מלאך המוות.

אחד הדברים הגורמים לטשטוש תחומים בין חיי רוח וחיים בארץ
זה ראייה של שני דברים טוב מאד. אותו הדבר שהוקפה היה טוב לגבי
מלכות רומי, יהיה טוב לגבי מלכות ישראל, שלא תדע מקומה באנרכיה
.17

שלשה ראויים לרוחמים: מלך טוב, שנה טוב וחלום טוב. אם נוכל
לחסוך ברחמינו על המלך, אולי נזכה לכמה שנים טובות שהרחמנה עלינו.